

Date: 29th April-2025

INGLIZ TILIDA SO‘Z BOYLIгинINI OSHIRISHDA LEKSIK YONDASHUV VA
UNING AHAMIYATI

Sodiqova Aziza, Axmedova Dilduza

Respublika musiqa va san'at texnikumi

Annotatsiya: Ushbu maqolada ingliz tilini o'rganishda so'z boyligini rivojlantirishning samarali usullari, leksik yondashuvning nazariy asoslari va amaliy metodlari tahlil qilinadi. So'z o'zlashtirish jarayonida kontekstual o'rganish, vizual yordamlar, asosiy va mavzuli lug'at birikmalari orqali natijadorlikni oshirish muhimligi ko'rsatib beriladi.

Kalit so'zlar: leksika, so'z boyligi, ingliz tili, kontekstual o'rganish, lug'at strategiyalari, til ko'nikmalari

Kirish:

Til o'rganishda eng asosiy bosqichlardan biri bu — so'z boyligini rivojlantirishdir. Ayniqsa, ingliz tilidek xalqaro aloqa tilida boy lug'at zaxirasi o'quvchining fikrini erkin va aniq ifoda etish imkonini beradi. Leksik kompetensiyani shakllantirish o'qish, yozish, tinglab tushunish va gapirish kabi barcha asosiy ko'nikmalarning negizidir.

Leksik yondashuvning nazariy asoslari Leksik yondashuv asosida til o'rganuvchining so'z boyligini bosqichma-bosqich shakllantirish yotadi. So'z yodlashda kontekst asosida tushunish, kolokatsiyalar (so'z birikmalari), sinonimlar va antonimlar orqali semantik tarmoq hosil qilish juda samarali hisoblanadi. Bu uslub tilni sun'iy yodlashdan farqli o'laroq, tabiiy muhitda o'zlashtirish imkonini beradi. Psixolingvistika tadqiqotlari ham aynan kontekstda o'rganilgan so'zlar ko'proq vaqtga yodda qolishini ko'rsatmoqda.

So'z boyligini oshirishning amaliy metodlari – *Kontekstual o'rganish*: So'zlar matn ichida, gapda yoki voqeada ishlatilganda yodda yaxshi qoladi. Bu o'quvchining semantik sezgirligini oshiradi. – *Vizual metodlar*: Diagramma, mind map, flashcard kabi ko'rgazmali vositalar yordamida o'rganish samarali. Xususan, vizual yodlash strategiyalari vizual tipdagi o'rganuvchilar uchun ayniqsa foydalidir. – *Spaced repetition (takroriy intervallar)*: So'zlarni bosqichma-bosqich takrorlab o'rganish ularni uzoq vaqtga eslab qolishga yordam beradi. Bu uslub Anki, Quizlet kabi ilovalarda keng qo'llaniladi. – *Mavzuli lug'at yondashuvi*: Talabalar qiziqqan mavzular asosida so'zlar o'rganilsa, motivatsiya oshadi. Mavzuli o'rganish ingliz tilidagi so'zlarni semantik guruhlariga ajratib, eslab qolishni osonlashtiradi.

So'z boyligining til ko'nikmalariga ta'siri Boy leksik zaxira og'zaki nutqni silliq, ravon va ifodali qilishga xizmat qiladi. Ayniqsa, akademik yozuv va rasmiy muloqotda sinonimik birliklardan foydalanish o'quvchining til madaniyatini oshiradi. Shuningdek, so'z boyligi tinglab tushunish tezligini ham oshiradi. Ko'p so'z bilgan o'quvchi matnlarni tez va to'g'ri anglaydi, bu esa uning umumiy til bilimini mustahkamlaydi.

Date: 29th April-2025

Texnologik vositalar yordamida soʻz boyligini rivojlantirish Mobil ilovalar (Quizlet, Anki), onlayn lugʻatlar, interaktiv mashgʻulotlar va AI vositalari (ChatGPT, Grammarly) orqali soʻzlarni oʻrganish zamonaviy va qulay usullardandir. Bu texnologiyalar leksik oʻzlashtirishni shaxsiylashtirilgan va adaptiv qilish imkonini beradi. Masalan, oʻquvchi oʻzining zaif tomonlarini belgilab, aynan shu yoʻnalishda mashgʻulotlar olib borishi mumkin.

Oʻzbek oʻquvchilari uchun leksik oʻrganishdagi qiyinchiliklar va yechimlar Oʻzbekiston taʼlim muassasalarida ingliz tilini oʻrganayotgan oʻquvchilarda soʻz boyligini rivojlantirishda koʻpincha passiv yondashuv (soʻz yodlash roʻyxat asosida) kuzatiladi. Bunday usul qisqa muddatli eslab qolishga xizmat qiladi. Bu muammoni bartaraf etish uchun: – Rasmi kartochkalar, dialog asosidagi mashqlar joriy etilishi, – Qiziqarli matnlar asosida yangi soʻzlar oʻrgatilishi, – Guruhli ishlarda til muhitini yaratish taklif qilinadi.

Pedagogik yondashuvlar va baholash tizimlari Leksik oʻzlashtirishda formatif baholash (doimiy nazorat va tavsiyalar berish), oʻz-oʻzini baholash va peer-assessment (oʻquvchilar bir-birining ishi boʻyicha fikr bildirishi) motivatsiyani oshiradi. Shuningdek, ingliz tilida soʻz boyligini sinovdan oʻtkazishda gap yozish, ogʻzaki nutqni baholash testlaridan foydalanish afzaldir.

Xulosa: Ingliz tilini oʻrganishda leksik yondashuv samarali metodlardan biri hisoblanadi. Soʻzlarni kontekstda, mavzuga mos va koʻrgazmali vositalar yordamida oʻrganish oʻquvchilarning eslab qolish darajasini oshiradi. Zamonaviy texnologiyalar bilan uygʻunlashtirilgan leksik yondashuv til koʻnikmalarini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. Ayniqsa, Oʻzbekiston sharoitida ushbu metodlarni milliy taʼlim tizimiga moslashtirib joriy etish orqali oʻquvchilarning ingliz tilida erkin fikrlash kompetensiyasi shakllanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Nation, I.S.P. *Learning Vocabulary in Another Language*. Cambridge University Press.
2. Schmitt, N. *Vocabulary in Language Teaching*. Cambridge, 2000.
3. McCarthy, M., & O'Dell, F. *English Vocabulary in Use* series. Cambridge.
4. Ur, P. *A Course in Language Teaching: Practice and Theory*, Cambridge, 1996.
5. Djalolov, J. *Ingliz tili metodikasi*. – Toshkent, 2021.